

הקדמה לספר העיקרים

אדר היקר - ...מן התחלת התגלות המחשבה העברית, בספרים שאחרי כתבי הקדש, התלמודים והמדרשים, שהם הנם שדה העבודה עצמה, המצומדים אל המחשבה הנצחית במעמד ישר, - למשל מן ספרי רב סעדיה גאון, הרמב"ם, הכוזרי, חובת הלבבות, העקדה, העיקרים, ודומיהם. וכה ילך הקו הלך והקיף לאטו, עד ספרי ראשית חכמה, של"ה, מהר"ל מפראג, וכל הדומים להם, ומהם עד ספרי הדורות המאוחרים, ספרי הגר"א ותלמידיו, הגר"ז מלאדי וכל בעלי ההסברה שבחסידות, וכל הדומים לאלה ולאלה וכל המתילדים מהם, ספרי הרמח"ל, יסוד ושורש העבודה וכיוצא בו, וכל הספרים הממצעים בין תקופה לתקופה ומהם עד עבודת בחירי המחברים בדורנו והסמוך לו, שבמקצוע החביב והנערץ הזה. ספרים כאלה וכל מקורותיהם, וכל המתייחסים להם, ומסתעפים מהם, כשהם מבריקים בנפש ההוגה בס, בטוהרת לב, בגבורה וצהלה, במתינות, בשקט ושלווה חכמים, המחברים אל כללות התורה והעבודה, אל אהבת המקום ב"ה, אהבת ישראל ואהבת הבריות והחיים בכלל ...

אגרת קמט - כשאני אומר, שהננו צריכים ללמוד גם את הצד הרוחני שבתורה בדרך תלמוד קבוע, ושבה תלויה היא ישועת הדור, אינני חושב כלל לצמצם את מגמתו על איזה ספרים מיוחדים, לא אחרונים ולא ראשונים. אין כונתי ללמוד את האמונות והדעות לרס"ג, את המו"נ והכוזרי ודומיהם, כשהם לעצמם, כדי ללמוד את הדעות שבהם, למען שנקח מהם זיין ללחום מלחמתנו. ידעתי גם אני רוב הענינים שבספרים היקרים הללו שעבר זמנם, הרבה מהם באמת נתבטלו מפני שנתבטלו יסודותיהם הפילוסופיות, וחלק גדול מהם, אע"פ שבאמת ראויים הם ללמוד וללמד, מפני שהם רעיונות נצחיים שאינם יכולים להתבטל מפני כל תמורה מדעית שבעולם, אבל העולם נעתק מכל המרחב העיוני הזה מפני שעזב את כל המחשבות הרוחניות, ויבחר לו את חכמת החיים והמעשה תחתם. אמת הדבר, שהחסרון של השמן הרוחני שבמחשבותיו מעיק עליו הרבה, ומאבד את כל החן והעדן של חוג החיים, אשר על כן ברור הוא שסופו לשוב ולחפש בנרות את האוצר הרוחני אשר זנח, בהחפזו לתפש בידו את חומר החיים, אבל דבר זה הוא חזיון שרק יחידי סגולה יראו אותו, ולא נוכל עדיין לצאת עמו בפומבי אל שוק החיים. ע"כ אינני מדבר בשביל טנדנציה מעשית, כ"א בשביל חובת תלמוד תורה במובנה הגבוה, שסוף הכבוד לבא, ובזה אינני מוציא מן הכלל שום צד, מכל הצדדים שנמצאו אתנו באוצר הרוחני שבתורה, בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ, מן הראשונים ומן האחרונים, בין מן הפילוסופים, בין מן המחקרים, בין מהמקובלים, בין מבעלי האגדה והדרוש, בין מבעלי המוסר והעבודה. כולם יחד הם לנו מקצע גדול בתורה, שחובת ת"ח בזמננו גדולה היא לדעת אותם

ר' חננאל בפירושו לתורה (שירת הים) - "ויאמינו בד' ובמשה עבדו" - האמונה מתחלקת לארבעה חלקים. אמונה בהקב"ה שנאמר "האמינו בד' אלקים ותאמנו", וזהו שכתוב "ויאמינו בד' ובמשה עבדו", אמונה בנביאים שנתחייבנו לשמוע דבריהם שנאמר (ישעיה נ"ג) "מי האמין לשמועתנו", אמונה בעולם הבא שיש עולם הבא ויש שכר טוב מעותד לצדיקים, וזהו שאמר דוד ע"ה (תהלים כ"ז) "לולא האמנתי לראות בטוב ד' בארץ החיים", אמונה בביאת הגואל שזה פנה גדולה בתורה

הרמב"ם - הקדמה לפרק חלק - וכאשר יהיו קיימים לאדם כל היסודות הללו, ואמונתו בהם אמיתית, הרי הוא נכנס בכלל ישראל, וחובה לחמול עליו [... ואפילו עבר] עבירות, הרי הוא נענש על פי מריו ויש לו חלק, והוא מפושעי ישראל. וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות, הרי זה יצא מהכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורס וקוצץ בנטיעות וחובה לשנאו.

אור ה' - מאמר שני - בפינות התורות, רצוננו לומר שהם יסודות ועמודים אשר בית אלקים נכון עליהם, ובמציאותם יצויר מציאות התורה מסודרת ממנו יתברך, ואילו יצויר העדר אחת מהם - תיפול התורה בכללה, חלילה.

וכשחקרנו בהם מצאנום ששה:

השלישי יכולתו,	השני השגחתו בהם,	האחד ידיעת השם בנמצאות,
הששי התכלית.	החמישי הבחירה,	הרביעי הנבואה,

שו"ת רדב"ז חלק א סימן שמד - שאלת ממני על ענין עיקרי הדת על איזה חשבון אני מסכים על הרמב"ם ז"ל או על הרב בן חסדאי או על חשבון ר' יוסף אלבו. תשובה אין דעתי מסכמת לשום לתורתנו התמימה שום עיקר לפי שכולה עיקר מפי הגבורה ואר"ל כל האומר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק א' וכו' וא"כ כל מצוה ומצוה היא עיקר ופנה ויש לך מצוה קלה ויש לה טעם וסוד אשר לא נשיגהו וא"כ איך נאמר שזו טפילה ואחרת היא עיקר: כללות בדברים יפה כתב בזה ר' יצחק אברבנאל ז"ל בספר ראש אמנה ע"ש כי הוא האריך והרחיב הדבור והשיב על הראשונים וכן הוא דעתי שהתורה כל פרטיה ודקדוקיה כל א' מהם עיקר ויסוד ופנה והמכחיש אותו נקרא כופר ואין לו חלק לעו"ה..

רש"ר הירש, אגרות צפון איגרת טו - עיקרים? עיקרי אמונה? היהדות מכירה תרי"ג מצוות, לא פקודות אמונה..